

УДК 378.046-021.66:81

DOI <https://doi.org/10.33989/2524-2474.2022.80.278229>

РЕНАТА ВИННИЧУК

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1508-7984>

(Полтава)

Place of work: Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University

Country: Ukraine

E-mail:

КОНСТАТУВАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ АКСІОЛОГІЧНИХ ЗАСАД ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ ГУМАНІТАРНОЇ ГАЛУЗІ В УНІВЕРСИТЕТАХ

У статті з урахуванням результатів методолого-теоретичного обґрунтування наукових основ фахової підготовки проведено системний аналіз даних констатувальної експериментальної роботи з дослідження аксіологічних засад освітнього процесу для розроблення цільового й технологічного блоків контекстно-професійної моделі підготовки майбутніх магістрів (культурологів, істориків, релігієзнавців, філологів, філософів).

До завдань констатувального дослідження віднесено: 1) з'ясувати, як респонденти розуміють сутність системи підготовки магістрів на аксіологічних засадах; 2) виявити та систематизувати провідні, на думку магістрантів, групи цінностей і ціннісних установок; 3) визначити можливі варіанти перспективного вдосконалення змісту, технологій і методів підготовки фахівців на аксіологічних засадах.

Методи констатувального дослідження: анкетування (частотний аналіз відповідей); контент-аналіз ЕСЕ; експертні оцінки; комп'ютерне квантифікування; спостереження; кількісне та якісне відображення даних; ранжування; поетапна статистична обробка.

На підставі теоретичного пошуку, експериментального обстеження та узагальнення матеріалів у перспективі дослідження визначено розроблення аксіологічних засад контекстно-професійної моделі підготовки майбутніх магістрів гуманітарної галузі; проаналізовано, що освітнє середовище підготовки має бути засноване на принципах аксіології та відкритого навчання: опори на інформаційні технології; проектування сучасного змісту освіти; розроблення інноваційних методик формування й розвитку ціннісного компоненту професійних компетентностей; вирішення завдань вимірювання якості освіти; зміни традиційної ролі викладача як транслятора знань і освоєння ним ролі наставника, старшого колеги, консультанта, наукового керівника.

Ключові слова: аксіологічні засади, університетська освіта, гуманітарна галузь, підготовка магістрів, професійна аксіосфера, констатувальний експеримент, методи діагностики.

Постановка проблеми в загальному вигляді та вказівка на її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Педагогічною наукою напрацьовано фундаментальні шляхи обґрунтування і впровадження технологій, які мають назву педагогічних, освітніх, тобто тих, що забезпечують формування окремих значущих компетентностей і виявлення аспектів якості професійної підготовки, що уможливило узагальнення технологічно-аксіологічних аспектів професійної підготовки магістрів гуманітарної галузі. До гуманітарних технологій підготовки нині переважно відносять універсальні моделі (способи) реалізації позитивних міжособистісних відносин, які забезпечують збереження і зміцнення особистісної цілісності фахівця, відповідності його ціннісних орієнтацій запитам суспільства загалом та ринкові праці зокрема. Така педагогічна модель відповідає освітній ситуації, за якої цілі ставляться однозначно, зберігається можливість об'єктивних поетапних вимірювань та підсумкової оцінки досягнутих результатів у єдності значущих аспектів: проектування (інваріантний, ідеальний, чітко структурований, позаособистісний компонент) і реалізації (варіативний, ситуативний, особистісний компонент).

Аналіз найвагоміших публікацій, у яких започатковано розв'язання досліджуваної проблеми. Проблема аксіологічних засад професійної підготовки фахівців вищої кваліфікації у нашому суспільстві сьогодні постає досить гостро, в підсумку формування їхнього професіоналізму, заснованого на відповідних цінностях, вагомо впливає на людський потенціал нації загалом та на індивідуальну долю кожного здобувача зокрема. У контексті зазначеного питання цінностей здавна було предметом зацікавлення вчених у різних наукових сферах: філософії, педагогіці, психології, соціології, культурології, етнології, етиці й естетиці тощо; у філософії структуру цінностей вивчали В. Баришков, А. Здравомислов, М. Каган, О. Титаренко, В. Ядов; класифікацію й аспекти взаємозалежності – С. Бубнова, І. Дубов, М. Лапін; механізми формування – Л. Архангельський, В. Водзинська, В. Панпурін та ін.; етико-естетичний аналіз цінностей проводили В. Тугаринов, О. Дробницький, А. Гусейнов, А. Коршунов, Л. Столович. У своїх наукових розвідках розуміння цінностей як соціокультурних феноменів розвивали М. Яницький, М. Розов, Г. Вижлецов та ін.; М. Каганом досліджувався логічний зміст поняття «цінність». Значної уваги проблемі цінностей сучасного суспільства надавали соціологи В. Бех, Л. Бляхман, А. Вардомацький, Є. Головаха, А. Ручка, О. Шкаратан та ін.; свій внесок у розвиток методології цінностей особистості зробили психологи Д. Леонт'єв, В. Занков, О. Капцов, В. Карандашев, Т. Корнілова, О. Старовойтенко та ін.

Системний аналіз наукової літератури уможливив висновок, що питання організації процесу підготовки фахівців вищої кваліфікації на аксіологічних засадах належить до актуальних проблем сучасних наук про освіту і теорії професійної освіти зокрема.

Метою статті є системний аналіз даних констатувальної експериментальної роботи з дослідження аксіологічних засад освітнього процесу для розроблення цільового й технологічного блоків контекстно-професійної моделі підготовки майбутніх магістрів (культурологів, істориків, релігієзнавців, філологів, філософів).

Виклад основного матеріалу з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Оскільки в діагностуванні розвитку особистості важливим вважають «оцінку потенціалу особистої культури у єдності поглядів, цінностей та інтересів, способів професійної комунікації, креативних здібностей» (Туник, 2002, с.13), то визначені нами у процесі методолого-теоретичного аналізу групи цінностей фахівців гуманітарної галузі розглядаємо в контексті спрямованості на оволодіння магістрантами аксіологічними основами обраної сфери діяльності та професії, що зумовлює необхідність пропедевтичного з'ясування низки детермінант подальшого формування аксіосфери здобувачів вищої освіти в університетах.

З метою виявлення реальної потреби реалізації розроблених аксіологічних засад в освітньому процесі підготовки магістрів гуманітарної галузі було проведено анкетування, яким охоплено 96 респондентів (26 викладачів та 70 магістрантів) гуманітарних спеціальностей у Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка та Мелітопольському державному педагогічному університеті імені Богдана Хмельницького.

Методика констатувального дослідження передбачала застосування профільної авторської анкети, розробленої у вигляді запитань закритого типу та кількох альтернативних варіантів відповідей, причому окремі питання потребували вибору однієї відповіді, інші – не більше двох позицій. Попереднє опитування базової групи (32 магістранти, 5 викладачів) уможливило уточнення формулювання окремих питань. Методом обробки результатів анкетування став частотний аналіз відповідей; узагальнення оброблених результатів засвідчило необхідність розроблення аксіологічних засад підготовки з опорою на думку магістрантів стосовно потреби інноваційних змін цієї підготовки (зазначили відповідно 62% культурологів, 60% філософів, 59% філологів, 57% істориків та 55% релігієзнавців; загалом по групі респондентів – 59,5% магістрантів і 62% викладачів) (Винничук, 2019).

Систематизовані матеріали пропедевтичного обстеження надали підстави визнати, що професійна підготовка магістрантів гуманітарної галузі потребує істотного оновлення своїх аксіологічних засад, зумовлених специфікою сучасних пізнавальних та комунікаційних процесів та її потенціалом щодо розвитку аксіосфери майбутніх магістрів. Таке завдання відповідає законодавчим документам з розвитку вищої освіти України та прогресивним світовим гуманістичним тенденціям з орієнтуванням на особистість магістранта як суб'єкта самореалізації і самотворення.

Зіставлення даних і матеріалів пілотного експерименту із теоретичними даними та результатами аналізу реального навчального процесу підготовки фахівців доводить, що існує

значний розрив між сучасним науково-педагогічним знанням і чинною практикою професійного розвитку магістрів гуманітарної галузі, де виявлено методологічну непослідовність, невизначеність змісту окремих блоків дисциплін та певну конфліктність методичних засобів.

Зважаючи на з'ясоване вище, констатувальну експериментальну роботу було спрямовано на розв'язання таких завдань:

- з'ясування стану сформованості основних понять професійної діяльності, які визначають особистісне ставлення магістрантів і усвідомлення ними сутності системи загальнолюдських, професійних та індивідуальних цінностей;
- відстеження у межах існуючої практики університетської освіти ефективних методів розвитку аксіосфери майбутніх магістрів гуманітарної галузі;
- апробацію діагностувального інструментарію дослідження сформованості цінностей професійної діяльності магістрантів, обробку, аналіз та узагальнення отриманих даних;
- виявлення специфіки застосування методів контролю за вдосконаленням якості освітнього процесу підготовки магістрів на аксіологічних засадах та конструювання технології моніторингу її дослідження.

Відповідно до зазначених завдань констатувального дослідження, під час роботи використовували низку емпіричних методів та діагностувальних методик (Игненькамп, 1991; Кравченко, 1998; Кыверялг, 1980; Професійна діагностика, 2004; Туник, 2002; Hogenraad, 2003; Weber, 1990), які давали змогу дослідити й зафіксувати стан сформованості аксіосфери майбутніх магістрів на практиці. Шляхом спостереження, опитування, інтерв'ювання магістрантів та викладачів було ретельно вивчено такий стан у системі гуманітарної освіти, основними методами кількісних оцінок було обрано анкетування, тестування, експертні оцінки, взаємооцінку і самооцінку контрольних завдань, математичну обробку даних, комплексний аналіз зведених результатів.

Пропедевтичну діагностику аксіосфери магістрантів було проведено методом контент-аналізу (Дмитриев, 2014; Кравченко, 1996; 2004; Weber, 1990) текстів написаних ними есе на тему «Цінності моєї професії», в якому потрібно було відобразити власну думку щодо зазначеної проблеми. При розгляді робіт стало зрозуміло, що досліджуване питання стосовно прагнення опанувати «вищі» та професійні цінності позитивно корелювало зі ступенем фахової компетентності, здобутої на попередніх рівнях вищої освіти, відображувало, зокрема, у філологів, культурологів та істориків «налаштованість на відповідне сприйняття дійсності, емоційну чутливість до аксіологічних аспектів діалогічного спілкування, потребу в філософських, мистецьких, художніх знаннях, здатність обґрунтувати індивідуальну естетичну оцінку» (*Мистецька освіта у вимірах сучасності...*, 2014, с. 45). За результатами аналізу та експертних оцінок змісту есе було здійснено їхній розподіл на чотири групи відповідно рівнів особистісного ставлення магістрантів до аксіологічної проблематики (табл. 1). Також враховували нестандартність розкриття теми, системність та логіку побудови, складність висновків, правильність, доцільність застосування та узагальненість термінів і понять. Роботи класифікувати відповідно до визначених для дослідження рівнів: низький – спрощені роботи; середній – оглядові роботи; достатній – професійні роботи; високий – творчі роботи.

Результати проведеного узагальнення засвідчили, що значна кількість магістрантів надають значення аксіологічним аспектам обраної професійної галузі, недостатньо вільно формулюють власні думки та мають певні утруднення при застосуванні термінів і понять, що відобразилося в розподілі даних: низький, спрощений рівень усвідомлення аксіологічних проблем виявлено в роботах КГ-9,9%, ЕГ-10,5%, середній, оглядовий – КГ (контрольна група) – 25,4%, ЕГ (експериментальна група) – 25,6%, достатній, професійний – КГ-30,1%, ЕГ-29,1% та високий, творчий – КГ-34,9%, ЕГ-34,4%.

Таблиця 1

Зведені дані аналізу аксіологічних аспектів есе магістрантів у рамках констатувального експерименту (за рівнями робіт)

Спеціальність	Одержано відповідей, %								
	спрощені роботи		оглядові роботи		професійні роботи		творчі роботи		
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	

Історики, релігієзнавців	11,2	11,6	32,6	33,1	35,8	34,3	19,9	19,9
Філософи, культурологи	10,1	10,2	19,2	19,1	33,0	32,2	38,4	37,8
Філологи	8,5	9,5	24,5	24,7	21,6	21,2	44,7	45,2
Середнє значення	9,9	10,5	25,4	25,6	30,1	29,1	34,8	34,4

Наступним аспектом констатувального експерименту став контент-аналіз змісту робіт для визначення аксіологічної грамотності майбутніх магістрів, відображеної повнотою та категорійною відповідністю фахового тезаурусу.

Смисловими одиницями текстів есе (за методикою О. Кайдановської) було обрано узагальнені аксіологічні поняття трьох ступенів складності, (Кайдановська, 2015) виражені в наукових термінах та наближених до них висловах (термінологічних конструктах):

I група – оцінка; значення; вартість; цінність; культура;

II група – особистість; аксіосфера; предметні цінності; загальнолюдські цінності;

III група – цінності професії; гуманітарні цінності; персональні цінності; національні цінності; аксіологічна освіта.

Для більш детальної експертної оцінки пропонованих текстів есе враховували не лише частоту повторення попередньо заданих термінів, а й обставини їхнього контекстуального застосування. Це завдання реалізували під час пілотажного аналізу незначної кількості вибірки, конкретизованої з усього загалу (25 есе), де було виявлено всі пропоновані ключові терміни і словосполучення та найбільш повторювану логіку вживання основних понять аксіологічного тезаурусу. Кожному такому випадкові надавали конкретний числовий індекс, що дало змогу отримати узагальнений кількісний показник вживання кожного поняття чи поняттєвого конструкту.

Для статистичної обробки даних було застосовано комп'ютерні методи квантифікування: 1) визначення умовних частот, що дало змогу порівнювати між собою есе різного обсягу; 2) оцінка процентного змісту категорій (утворена множенням попереднього числа на 100), яка уможливила визначення ваги окремого поняття в загальному обсязі тексту; 3) оцінка контекстної множини значень категорії, яка дала можливість отримати більш повну інформацію про ступінь усвідомлення того чи іншого поняття; 4) остаточний підрахунок (квантифікування) даних шляхом оцінки сумарної ваги смислових категорій у загальному обсязі тексту (Кайдановська, 2015).

Охарактеризована методика опосередковано відображала аксіологічну зорієнтованість майбутніх магістрів гуманітарної галузі стосовно професійної діяльності, але значущими результатами проведеної роботи можна вважати також те, що магістранти як експериментальної, так і контрольної груп виявили позитивне ставлення до формування аксіологічних основ професії, продемонстрували загалом надійний рівень (98,8% вірогідних висловлювань у текстах) розуміння актуальності проблеми.

Опрацювання отриманих даних дало змогу стверджувати, що хоча пропоновані смислові одиниці зустрічалися в більшості відібраних текстів есе (КГ-76,2%, ЕГ-77,4%) у прямому чи опосередкованому застосуванні, проте іноді вони були вжиті недоречно; здобувачі вищої освіти переважно усвідомлювали зміст запропонованих понять, намагалися виразити його вербально, однак подеколи не могли сформулювати їх або в загальногуманітарному контексті, або стосовно обраної спеціальності. Переважно використовували поняття I рівня (КГ-36,7%, ЕГ-37,6%), що відображено в значній кількості спрощених та оглядових робіт – (КГ-11,5% та 14,4%, ЕГ-12,3% та 14,6%). Найбільші показники контекстної множини значень мали поняття III рівня складності, однак незначна інтенсивність їхнього повторення вплинула на сумарну оцінку їхньої ваги – (КГ-12,3%, ЕГ-11,4%).

У ході констатувального дослідження майбутні магістри продемонстрували загалом достатні вербальні вміння вільного оперування основними аксіологічними поняттями, що вказує на глибокий, систематизований, цілісний характер їхніх загальногуманітарних знань та налаштованість на саморозвиток у сфері обраної професії. Терміни I групи складності загалом були застосовані доречно та чітко; водночас стосовно понять II групи складності, то поняття «особистість» зустрічалось у правильному тлумаченні лише у 5,0% текстів КГ і 5,2% ЕГ,

«загальнолюдські цінності» – у 5,7% роботах КГ і 5,6% ЕГ. Найчастіше застосували елементарні поняття – «культура», «вартість», які мали найбільше визначених синонімічних паралелей; майже зовсім не розкритими залишилися поняття III ступеня складності (КГ-12,3%; ЕГ-11,4%), зокрема «цінності професії» (КГ-2,5%; ЕГ-2,4%), «персональні цінності» (КГ-2,4%; ЕГ-2,9%), вживання яких не завжди супроводжувалося доречним розкриттям їхніх значень, що свідчить про потребу розвитку й удосконалення аксіологічних основ професійної підготовки магістрів гуманітарної галузі.

Оскільки найбільше труднощів виникло при оперуванні магістрантів поняттями II та III ступенів складності, які майбутні фахівці розкривалися лише через приклади їхнього застосування, тому можна зробити висновок, що респонденти мають недостатній аксіологічний тезаурус та посередні вміння його застосовувати. Наприклад, недостатньо чітким було розмежування понять «персональні цінності» та «професійні цінності», співвідношення конструктів «професійні цінності» і «загальнолюдські цінності», що заважало здобувачам порівнювати факти, висловлювати власні судження, здійснювати узагальнення, зацікавлено та емоційно висловлюватись про історичну спадщину та гуманітарну ситуацію сьогодення. Це, своєю чергою, впливає на творче ставлення до проблем професії, умотивованість власних зусиль щодо здобуття досвіду професійного спілкування, освіти впродовж життя, ефективної дослідницької діяльності в обраній галузі на аксіологічних засадах.

Повна відсутність або обмежене вживання визначених аксіологічних понять у значній кількості текстів (ЕГ-23,9%; КГ-22,6%) засвідчило недостатню спрямованість системи професійної підготовки на розробку аксіологічних засад розвитку магістрів гуманітарної галузі, що зумовило низький рівень їхньої професійної культури. З'ясовано, що значна кількість майбутніх магістрів обмежується формальним підходом до професії, не співвідносить свої можливості з існуванням та самовдосконаленням у професійному просторі.

Середньостатистичні дані констатувальної фази експерименту засвідчили переважання середнього рівня аксіологічної грамотності у 32,5% учасників контрольної та 32,3% експериментальної груп, низький рівень мали; в КГ-13,7%, в ЕГ-14,2% учасників, достатній – КГ-30,3%, ЕГ-29,7%, високий рівень продемонстрували – КГ-23,1%, ЕГ-24,9% від загальної кількості респондентів, що пояснює суперечність між задекларованою метою професійної підготовки щодо забезпечення аксіологічних основ готовності випускників магістратури з гуманітарних галузей до професійної діяльності та реальним її станом.

Причинами такого становища можна назвати узвичаєну орієнтацію освітнього процесу підготовки бакалаврів гуманітарної галузі на репродуктивне засвоєння знань студентами; усталену розмежованість основних навчальних дисциплін, домінування академічного характеру їх викладання, невідповідність усіх компонентів процесу професійної підготовки завданням творчого розвитку особистості фахівця.

У констатувальній експериментальній роботі, зокрема, в Рівненському гуманітарному та Класичному приватному університетах, також було застосовано методику вивчення структури гуманістичних ціннісних орієнтацій здобувачів вищої освіти на когнітивному, емоційному та поведінковому рівнях їх прояву з урахуванням динаміки тих змін, які відбуваються в освітньому процесі (Костева, 2014). Позитивом цієї методики стало те, що вивчення ціннісно-мотиваційних утворень тісно пов'язане з розкриттям змісту цінностей майбутньої професії, особливо – його суб'єктивно-аксіологічного аспекту. При цьому з'ясовували наявність кореляційних зв'язків між цінностями, ціннісними орієнтаціями та структурою й соціальною наповненістю процесу фахової підготовки, а навчально-професійну діяльність розглядали разом із науково-дослідницькою як головні умови розвитку аксіосфери кожного майбутнього фахівця.

Методика передбачала ранжування термінальних та інструментальних загальнолюдських (гуманістичних) цінностей магістрантів за п'ятьма рангами, у яких відображено ступені зростання значущості кожної з цінностей від найнижчого (1) до найвищого (5) (табл. 2). Досліджуваним надавалися списки цінностей (по 9 назв в кожному), розташованих у довільному порядку. Кожний опитуваний мав розмістити вимірювані цінності в послідовності зростання ступеня важливості їх для успішної професійної діяльності; таким чином, відповіді кожного респондента отримували форму впорядкованої множини цінностей. У процесі об'єднання даних анкет та поетапної статистичної обробки із з'ясуванням середнього

значення було отримано середні арифметичні показники для кожної з цінностей як параметру оцінки; в узагальненій таблиці цінності й ціннісні орієнтації постали у вигляді ієрархізованої змістової структури. Як бачимо з таблиці 2, стосовно термінальних цінностей верхні позиції в структурі відповідних ціннісних орієнтацій посідають любов до людей, повага та розуміння особистості іншого; професійність, компетентність; самоосвіта; доброта та справедливість; позитивним є те, що магістранти виділяють провідні загальнолюдські цінності – любов, добро, справедливість, що характеризує гуманістичну спрямованість особистості, яка є основою аксіологічної готовності до самореалізації у професійній діяльності.

Таблиця 2

Змістова структура ціннісних орієнтацій магістрантів як результат констатувального експерименту (методика Ю. Костевої)

Цінності	Ранг за значенням					Середнє значення
	1	2	3	4	5	
<i>Термінальні цінності</i>						
Пріоритет особистості людини	1	2	2	1	2	1
Професіоналізм, компетентність	3	2	1	2	1	2
Доброта, справедливість	2	3	4	3	3	3
Самоосвіта	4	4	5	4	4	4
Творчість	5	6	6	5	5	5
Самовдосконалення	6	6	4	6	6	6
Самореалізація	7	7	7	8	7	7
Суспільне визнання, авторитет	8	8	8	6	8	8
Матеріальний достаток	9	9	9	9	9	9
<i>Інструментальні цінності</i>						
Освіченість	2	1	1	3	1	1
Гуманізм	1	2	3	1	3	2
Терпимість до поглядів інших	4	4	4	2	2	3
Уміння зрозуміти іншого	5	3	5	4	4	4
Відповідальність, почуття обов'язку	6	8	2	6	6	6
Вихованість, інтелігентність	8	6	7	8	7	6
Високі досягнення	8	7	8	9	5	7
Життєрадісність	8	8	6	7	9	8
Самоконтроль	9	9	9	5	8	9

Стабільне місце у підсумковій таблиці займає творчість, що свідчить про розуміння сутності обраної галузі і професії; водночас недостатньо високо оцінюються такі важливі цінності і ціннісні орієнтації, як самовдосконалення та самореалізація. Магістранти визнають духовний розвиток і працю над собою достатньо важливими; очевидно, що накопичення знань із філософії, теорії та історії культури, предметів психолого-педагогічного циклу актуалізувало їхні особистісно-професійні цінності, що привело до загалом адекватної самооцінки себе і своїх можливостей. Показники оцінки інструментальних цінностей загалом корелюють із оцінками за перший блок: високо оцінили магістранти освіченість, гуманізм, терпимість; посередню позицію у загальному обсязі інструментальних цінностей як засобів професійної життєдіяльності мають такі важливі ціннісні орієнтації як широта поглядів (уміння зрозуміти іншого), відповідальність (почуття обов'язку, вміння дотримуватися слова), вихованість та інтелігентність (способи ставлення до світу і діяльність, які є значущими в процесі професійної самореалізації). Високо оцінили магістранти вимогливість до себе й навколишніх як одну з провідних професійних цінностей, відзначивши, що вона характеризує рівень громадянської та особистісної зрілості фахівця.

Висновки. Отже, аналіз отриманих даних дозволив виокремити групи магістрантів, які відповідають високому, достатньому, середньому та низькому рівням розвитку загальнолюдських і професійних цінностей і ціннісних орієнтацій. З'ясовано, що кожна з таких груп має потребу в розвитку: знань про цінності і ціннісні орієнтації, усвідомлення їх повноти, глибини й осмисленості; вдосконалення емоційного компонента, вираженого у

здатності до емпатії, співчуття та співпереживання; виховання ціннісного ставлення до іншої людини та до її життя; мотивації гуманних вчинків, побудові альтруїстичної, соціально спрямованої, відповідальної взаємодії. Тому освітній процес професійної підготовки майбутніх магістрів гуманітарної галузі в обраних для дослідження університетах необхідно більш чітко зорієнтувати на кріосферу професійної діяльності, на визнання таких орієнтацій провідною ознакою компетентності й основою особистості майбутнього фахівця, на цілеспрямований розвиток у процесі підготовки індивідуальних технологій самоосвіти, самоконтролю, самореалізації.

Отримані пропедевтичні дані констатувального експерименту уможливили розуміння того, що:

– майбутні магістри гуманітарної галузі мають певне володіння аксіологічною проблематикою, але не завжди вміють у повному обсязі застосовувати відповідні знання в професійній діяльності;

– у здобувачів вищої освіти спостережено недостатнє усвідомлення значущості аксіологічних аспектів професії з кожної з гуманітарних галузей відповідно;

– процес традиційного формування професійних ціннісних аспектів має поверховий та несистемний характер, потребує свого істотного вдосконалення на аксіологічних засадах.

На підставі теоретичного пошуку, експериментального обстеження та узагальнення матеріалів у перспективі дослідження визначено розроблення аксіологічних засад контекстно-професійної моделі підготовки майбутніх магістрів гуманітарної галузі, до яких відносимо: мету (формування аксіологічної професійної готовності на основі системи компетентностей, відповідна практична спрямованість процесу навчання), ціннісні основи (прагматичність, зв'язок із роботодавцями, система термінальних та інструментальних цінностей), принципи (самостійність у навчанні; формування змісту навчання через проблеми пізнавального, професійного, комунікативного, організаційного, аксіологічного характеру; цілісне включення здобувачів у навчально-пізнавальну і науково-дослідницьку діяльність; відкритість і свобода вибору магістрантами власних дій; формування рефлексивної позиції у ставленні до себе як до суб'єкта фахової діяльності), відбір змісту (міждисциплінарність, контекстність), кредитно-модульну організацію навчального процесу, технологічність (традиційні та інноваційні освітні технології підготовки), систему оцінювання (рейтингова), роль викладача (тьютор, консультант, колега), суб'єкт-суб'єктні відносини викладач-магістрант, специфіку підготовки (практико й дослідницько зорієнтована). Освітнє середовище підготовки має бути засноване на принципах аксіології та відкритого навчання: опори на інформаційні технології; проектування сучасного змісту освіти; розроблення інноваційних методик формування й розвитку ціннісного компоненту професійних компетентностей; вирішення завдань вимірювання якості освіти; зміни традиційної ролі викладача як транслятора знань і освоєння ним ролі наставника, старшого колеги, консультанта, наукового керівника.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Винничук Р. Аксіологічний вимір професійної підготовки магістрів гуманітарної галузі: методологія, теорія, практика : монографія. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2019. 328 с.
- Дмитриев И. Контент-анализ: сущность, задачи, процедуры. URL: <http://www.webcitation.org/65Qfguz0C> (дата звернення 23.09.2014).
- Игненьков К. Педагогическая диагностика : пер. с нем. Москва : Педагогика, 1991. 240 с.
- Кайдановська О. Теоретико-методичні основи образотворчої підготовки архітекторів у вищих навчальних закладах : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Київ, 2015. 42 с.
- Кравченко Л. М. Професійна діагностика у системі післядипломного підвищення кваліфікації вчителя : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 1996. 224 с.
- Костева Ю. І. Розвиток гуманістичних цінностей студентів природничих спеціальностей у вищих педагогічних навчальних закладах (друга половина ХХ – початок ХХІ століття) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Республік. вищий навч. заклад «Кримський гуманітарний університет. Ялта, 2014. 20 с.
- Кыверялг А. А. Методы исследования в профессиональной педагогике. Таллин : Валгус, 1980. 334 с.
- Мистецька освіта у вимірах сучасності: проблеми теорії та практики : колективна монографія / під ред. О. М. Полатайко. Дніпропетровськ, 2014. 305 с.
- Професійна діагностика. Київ : Редакції загальнопедагогічних газет, 2004. 120 с.
- Тунник Е. Е. Психодиагностика творческого мышления. Креативные тесты. Санкт-Петербург : Дидактика Плюс, 2002. 48 с.
- Hogenraad R. Force and Influence in Content Analysis: The Production of New Social Knowledge. *Quality and*

Quantity. 2003. № 37 (3). P. 221–238. Retrieved from http://www.academia.edu/5251490/Force_and_Influence_in_Content_Analysis_The_Production_of_New_Social_Knowledge.

Weber R. P. *Basic Content Analysis*. Newbury Park, CA : SAGE Publications, 1990. 96 p.

REFERENCES

- Dmytryev, Y. *Kontent-analyz: sushchnost, zadachy, protsedury [Content analysis: essence, tasks, procedures]*. Retrieved from <http://www.webcitation.org/65Qfguz0C> [in Russian].
- Hogenraad, R. (2003). Force and Influence in Content Analysis: The Production of New Social Knowledge. *Quality and Quantity*, 37 (3), 221-238. Retrieved from http://www.academia.edu/5251490/Force_and_Influence_in_Content_Analysis_The_Production_of_New_Social_Knowledge.
- Kaidanovska, O. (2015). *Teoretyko-metodychni osnovy obrazotvorchoi pidhotovky arkhitektoriv u vyshchykh navchalnykh zakladakh [Theoretical and methodological foundations of visual training of architects in higher educational institutions]*. (Extended abstract of PhD diss.). Kyiv [in Ukrainian].
- Kravchenko, L. M. (1996). *Profesiina diahnozyka u systemi pislidyplomnoho pidvyshchennia kvalifikatsii vchytelia [Professional diagnostics in the system of postgraduate teacher training]*. (PhD diss.). Kyiv [in Ukrainian].
- Kostieva, Yu. I. (2014). *Rozvytok humanistychnykh tsinnosti studentiv pryrodnych spetsialnosti u vyshchykh pedahohichnykh navchalnykh zakladakh (druha polovyna XX – pochatok XXI stolittia) [Development of humanistic values of students of natural sciences in higher pedagogical educational institutions (second half of the 20th - beginning of the 21st century)]*. (Extended abstract of PhD diss.). Yalta [in Ukrainian].
- Kyiverialh, A. A. (1980). *Metody yssledovanyia v professyonalnoi pedahohyke [Research methods in professional pedagogy]*. Tallynn: Valhus [in Russian].
- Polataiko, O. M. (Ed.). (2014). *Mystetska osvita u vymirakh suchasnosti: problemy teorii ta praktyky [Art education in modern dimensions: problems of theory and practice]: kolektyvna monohrafiia*. Dnipropetrovsk [in Ukrainian].
- Profesiina diahnozyka [Professional diagnostics]*. (2004). Kyiv: Redaktsii zahalnopedahohichnykh hazet [in Ukrainian].
- Tunyk, E. E. (2002). *Psychodyahnozyka tvorcheskoho myshleniia Kreatyvnyie testyi [Psychodiagnostics of creative thinking. Creative Tests]*. Sankt-Peterburg: Dydaktyka Plus [in Russian].
- Vynnychuk, R. (2019). *Aksiologichnyi vymir profesiinoi pidhotovky mahistriv humanitarnoi haluzi: metodolohiia, teorii, praktyka [Axiological dimension of professional training of masters in humanitarian field: methodology, theory, practice]: monohrafiia*. Poltava: PNP imeni V. H. Korolenka [in Ukrainian].
- Weber, R. P. (1990). *Basic Content Analysis*. Newbury Park, CA : SAGE Publications.
- Yhnenkamp, K. (1991). *Pedahohycheskaia diahnozyka [Pedagogical diagnostics]*. Moskva: Pedahohyka [in Russian].

RENATA VINNYCHUK

CONSTITUTIONAL RESEARCH OF THE AXIOLOGICAL BASIS OF THE TRAINING OF MASTERS OF HUMANITIES IN UNIVERSITIES

In the article, taking into account the results of the methodological and theoretical substantiation of the scientific foundations of professional training, a systematic analysis of the data of the ascertainment experimental work on the study of the axiological foundations of the educational process was carried out in order to develop the target and technological blocks of the context-professional model of the training of future masters (culturalists, historians, religious studies, philologists, philosophers).

The tasks of ascertaining research include: 1) to find out how the respondents understand the essence of the master's training system on axiological grounds; 2) identify and systematize the leading groups of values and value attitudes, according to the master's students; 3) to determine possible options for prospective improvement of the content, technologies and methods of training specialists on axiological grounds.

Methods of ascertaining research: questionnaire (frequency analysis of answers); ESE content analysis; expert assessments; computer quantification; observation; quantitative and qualitative display of data; ranking; stepwise statistical processing.

On the basis of theoretical research, experimental examination and generalization of materials, the development of the axiological foundations of the context-professional model of training future masters in the humanitarian field is determined in the perspective of the research; it was analyzed that the educational training environment should be based on the principles of axiology and open learning: reliance on information technologies; design of modern content of education; development of innovative methods of formation and development of the valuable component of professional competences; solving the problems of measuring the quality of education; changes in the traditional role of the teacher as a translator of knowledge and mastering the role of a mentor, senior colleague, consultant, scientific supervisor.

Keywords: *axiological principles, university education, humanitarian field, master's training, professional axiosphere, ascertaining experiment, diagnostic methods.*